

Informatie voor de Tweede Kamer

14 mei 2025

Position paper Universiteiten van Nederland

Debat Rondetafelgesprek Academische vrijheid
Datum debat 22 mei 2025

Voor universiteiten vormt academische vrijheid de kern van ons wetenschappelijk en maatschappelijk functioneren. Academische vrijheid is de vrijheid om vragen te stellen, om te onderzoeken wat ongemakkelijk is, en om op basis van argumenten en bewijs tot nieuwe inzichten te komen en daarover les te geven en te publiceren. Het is de voorwaarde voor een open, kritische en innovatieve wetenschap die maatschappelijke vraagstukken kan onderzoeken, nieuwe kennis kan ontwikkelen en het publieke debat kan voeden. Het beschermen en versterken van deze vrijheid is daarom van essentieel belang voor onze democratische rechtsstaat en voor de toekomstbestendigheid van onze samenleving.

Wereldwijd zien we landen waar academische vrijheid onder grote druk staat. In de Verenigde Staten, maar ook bijvoorbeeld in Hongarije, worden wetenschappers en universiteiten geconfronteerd met politieke en maatschappelijke intimidatie, waarbij controversiële onderzoeksresultaten worden aangevallen en universiteiten hun financiering door de overheid verliezen omdat ze zich niet willen conformeren aan vergaande inmenging van de politieke leiders. Deze inmenging blijft niet binnen de landsgrenzen. Ook in Nederland hebben onderzoekers van o.a. Wageningen University & Research vragenlijsten ontvangen van de Amerikaanse overheid met vragen over o.a. raakvlakken van het onderzoek met diversiteitsbeleid. Twee onderzoeken naar de behandeling van corona liggen stil door de drooglegging van de Amerikaanse geldstroom, daarnaast melden klimaatwetenschappers dat ze geen toegang meer hebben tot Amerikaanse klimaatcijfers. Ook in andere landen groeit de invloed van autoritaire regimes die proberen het universitaire landschap te sturen of te beperken, bijvoorbeeld door beperkingen op onderzoek naar politieke kwesties of door het opleggen van ideologische kaders. Het is nodig dat de Nederlandse politiek, ook in Europees verband, krachtig stelling neemt tegen deze actuele, mondiale bedreigingen van de academische vrijheid. Tegelijkertijd zijn er maatregelen nodig om te voorkomen dat ook de vrije wetenschapsbeoefening in Nederland wordt beperkt, bijvoorbeeld door het beschermen en veiligstellen van data. Samen met SURF, KNAW en NWO zijn we daarom begonnen met het inventariseren welke onderzoeksdata we van servers uit de VS moeten halen om ze veilig te stellen. Ook hier is Europese samenwerking noodzakelijk.

Deze ontwikkelingen onderstrepen het belang dat Nederland alert blijft en de academische vrijheid van haar eigen universiteiten actief beschermt. Dit vraagt om een cultuur waarin wetenschappelijke integriteit, kritische discussie en het respecteren van meningsverschillen centraal staan. Universiteiten moeten een plek zijn waar alles onderzocht en onderwezen kan worden, vrij van opgelegde politieke, ideologische of commerciële beïnvloeding. Waar verschillen van opvatting worden opgezocht, gedeeld en bevraagd kunnen worden, altijd op respectvolle en wetenschappelijk onderbouwde wijze. Alleen zo komen nieuwe inzichten tot stand, en het is daarom zo belangrijk dat ook onze studenten er mee oefenen, met veel gezichtspunten in aanraking komen en leren open en kritische (wetenschappelijke) discussies te voeren.

Dat vereist ook een veilige omgeving. De afgelopen periode hebben zich helaas opnieuw verschillende ernstige situaties voorgedaan op universiteiten. Lezingen zijn verstoord, protesten op de campus zijn uit de hand gelopen en daarbij zijn meerdere malen ook gebouwen en apparatuur beschadigd. Dit druist in tegen alles waar onze universiteiten voor staan. Het is onacceptabel en contraproductief gedrag waar, conform [de gezamenlijke richtlijn voor demonstraties](#), tegenop wordt getreden. In die richtlijn staat o.a. wat verboden is: bezetten van gebouwen, dragen van gezichtsbedekkende kleding en bedreiging, geweld of vernieling.

Vereniging Universiteiten van Nederland

Lange Houtstraat 2
Postbus 13739
2501 ES Den Haag

Tel +31 70 302 14 00
E-mail post@unl.nl
Web universiteitenvannederland.nl

KvK 40480226
IBAN NL61 INGB 0001 5964 15
BTW NL007088784B01

Universiteiten *van* Nederland

Universiteiten doen altijd aangifte van strafbare feiten en nemen ook zelf maatregelen tegen studenten en medewerkers die de huisregels overtreden. Bij escalaties van protesten zijn universiteiten voor de veiligheid afhankelijk van de lokale driehoek (burgemeesters, OM en politie) en de inlichtingendiensten. De contacten met de driehoek zijn het afgelopen jaar versterkt. Alleen samen kunnen we, vanuit ieders verantwoordelijkheid, een vuist maken tegen dit ondermijnende gedrag en tegelijkertijd het demonstratierecht heel stevig verdedigen. Want een goede en veilige dialoog wordt voorafgegaan door het stellen van duidelijke normen.

Academische vrijheid vereist ten slotte dat de overheid, politiek en maatschappelijke organisaties zich bewust blijven van de kwetsbaarheid van deze vrijheid en zich inzetten voor haar bewaking. Daarom pleiten wij voor een gesprek met de politiek over de beste manier om de academische vrijheid wettelijk te beschermen.

De universiteiten blijven zich inzetten voor een cultuur waarin ongemakkelijke onderwerpen vrij besproken kunnen worden, waarin meningsverschillen leiden tot verdieping in plaats van polarisatie, en waarin studenten leren om kritisch te denken. Kortom, academische vrijheid is een fundamenteel goed dat actief beschermd en gekoesterd moet worden. Alleen door gezamenlijke inspanning kunnen we zorgen dat de wetenschap haar maatschappelijke rol kan blijven vervullen: als bron van kennis, kritisch debat en maatschappelijke vooruitgang. Wij roepen u daarom op tot een voortdurende en bewuste inzet voor het versterken van deze kernwaarde.